

דף נ"ד

לא יקחו ממנו סולת ויחמצו בחוץ
גזירה שמא יביאו שאור מבחוץ

למדנו במשנה שנחלקו כיצד היה מחמיץ את העיסה. לר"מ מהעיסה עצמה, ולרבי יהודה מביא מביתו ושאלוהו שיוצא שהמנחה היתה יתירה או חסירה. ומבררת הגמרא, מה הכוונה 'חסירה או יתירה'? רב חסדא אמר, שאם עיסת השאור עבה, בלולה במעט מים והנפח שלה מועט, נמצאת הסולת יתרה. ואם עיסת השאור רכה נמצאת הסולת חסרה. ושואלת הגמרא הרי סוף סוף הוא מודד בעשרון את הסולת והשאור ביחד? רבה ורב יוסף אמרו שמשערים את השאור כמות שהיתה קמה, בלא המים ואי אפשר שלא תהיה חסרה או יתרה. ושואלת הגמרא מדוע לרבי מאיר בודה שאור מתוכו שאינו מן המובחר. ולרבי יהודה מדוע מביא שאור מביתו והסולת יכולה להיות חסרה או יתרה. מדוע לא יקחו מעט סולת ויחמצו אותו מחוץ לכלי, וישימו אותו בכלי עם הסולת?! ואומרת הגמרא גזירה מי שיראה ששמים את השאור בכלי יטעה ויביא שאור מבחוץ וישים אותו בעשרון⁶⁴³.

אין מחמיצים בתפוחים רח"א
מחמיצים

הגמרא מביאה את מה ששנינו בברייתא שאין מחמיצים את שתי הלחם והחמץ שבתודה בתפוחים, מפני שתפוחים אינם מחמיצים היטב. ומשמו של רבי חנינא בן גמליאל אמרו שמחמיצים את שתי הלחם והחמץ שבתודה בתפוחים. רב כהנא שנה משמו של רבי חנינא בן תרדיון אמרו מחמיצים⁶⁴⁴.

643 ל"א ונשקול פורתא מקמה של עשרון לאחר שנמדד עם שאור שמביא מביתו ויעשה בלישה אותו שאור שהביא מביתו, אם עבה עבה ואם רך רך. ויחזיר לתוך העשרון ואם הוא עבה וראה כשחסר העשרון עכשיו ודאי כך נפח חסר. אז מה שהיה קמה באותו שיעור שעכשיו צריך להוסיף עליו כאותו שיעור שיש לך מן הסלת. שודאי כך חסר נפח של אותו שאור שהביא מביתו יותר משאלו היה קמה. ובכך היה העשרון יתר. ואם הוא רך יראה כמה העשרון גדול עכשיו יותר ממה שהיה כשהוא קמה ודאי כשיעור זה גדול נפחו של שאור ראשון, ובכך היה העשרון חסר וכך יוסיף עליו. רש"י ותוס' כ' שלשון שני עיקר. גזירה דילמא אתי לאיתווי מעלמא, שמא ינסה מקמה עשרון אחר ויתן בעשרון לראות השיעור כמו שפירשנו ויערבנו אחר כך בזה ונמצא יתר לשון ראשון מצאתי בגליון. רש"י.

644 רש"י מפ' שאינו חמץ גמור שמי פירות אין מחמיצים. ובמסקנה א' שלכו"ע הוא חמץ נוקשה. ור"ג וחכ' נח' בפסחים (דף לו.) בעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש ר"ג אומר תישרף מיד שאין אדם יכול לשמרה שלא תחמיץ וחכ"א תאכל שיכול להזהר מחימוץ. ורבי יהושע בן לוי א' לבנו יומא קמא לא תלושו לי בחלבא או דובשא מכאן ואילך לוחו לי בחלבא ובדובשא כששמרה שלא תתחמץ כחכמים. ותימה שבסוף כל שעה (פסחים מ.) משמע שמי פירות אין מחמיצין כלל. אמר אביי לא ליחרך איניש תרתי שובלי בהדי הדדי. ואמר אביי האי חצבא דאבישונא זקיפא אסירא. ורבי התיר בשניהם דמי פירות אין מחמיצין. ועוד התירו שם ותיקא במשחא ומלחא. ומפרש ר"ת שכשנילושה במי פירות בפני עצמן בלא תערובת מים אין מחמיצים. אבל כשיש עם מי הפירות מים מחמיצין וכן מוכח במשנה (דף נז:) לרבות מנחות. ונסכים לחימוץ והק' מנחת נסכים מי פירות אין מחמיצין. אמר ר"ש אומר

ושואלת הגמרא האם המשנה במסכת תרומות שאומרת שתפוח של תרומה שרסקו ונתנו לעיסה וחימצה הרי זו אסורה נשנתה כרבי חנינא שאמר שחימוץ בתפוחים הוא חימוץ גמור ולא כחכמים⁶⁴⁵. ואומרת הגמרא שהמשנה היא אפילו כחכמים. ואפילו שאינו חימוץ גמור הוא חמץ נוקשה, רעוע ושפל.

ר' אילא א' אין דבר קשה לקמיצה ממנחת חוטא ר"י ב"א א' מגבלה במים יותר ממנחת חוטא, שהיא חריבה וקשה לקמוץ שלא יהיה הקומץ חסר כשהוא מוחק בגודל מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה ונושר מן הקמח יותר מדאי⁶⁴⁶. רב יצחק בר אבדימי אמר שמגבלה במים כדי שיהיה נוח לקמצה וכשר, מפני שהתורה אסרה לתת בה שמן ולא מים.

והגמרא רצתה לומר שהם נחלקו אם משערים כמות שהן או לכמות שהיו. רב יצחק בר אבדימי סבר שמשערים את מדת הקומץ כמו שהוא עכשיו. ורבי אילא סבר לכמות שהיו, כאילו היה קמח. ואם יגבל במעט מים הקומץ נמצא יתר ממה שהיה צריך להיות, ואם יגבל בהרבה מים הקומץ נמצא חסר. ואומרת הגמרא שלדברי הכל משערים כמות שהן ורב יצחק סבר שהכתוב: **וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וַחֲרֵבָה** אומר שמנחת חוטא נקראת חרבה מפני שאין בה שמן. ורבי אילא סבר שמנחת חוטא צריכה להיות חרבה מכל דבר⁶⁴⁷.

תפח או נמעך משתערים לכמות שהן או לכמות שהיו זקנה שהיה בו כביצה ונתמעך משתערין לכמות שהן. ונחלקו אמוראים

היה ר' יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה. כיון שיש מים עם שמן יכולה להתחמץ. ובירושלמי משמע שמי פירות אפי' בפני עצמן מחמיצים. ושמא האמוראים שבירושלמי סוברים כאבבי שאמר שמחמיצים אפילו בפני עצמם, וקי"ל כרבא. לפירוש זה מותר ללוש עיסה בביצים בפסח ובלבד שלא יערב במים, אבל מלח מותר. ומיהו יש לנטות ולהחמיר שלעולם אפילו בלא מים אינו חמץ גמור אבל הוא חמץ נוקשה. תוס'.

645 ושנינו בירושלמי תני ר' יוסי מתיר ר' אחא ר' אבהו בשם ר"י בר ר' חנינא מה פליגא במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מותר רבי יוסי כדעתיה כמה דו תמן אין תבשילו ברור כן אומר אין חימוצו חימוץ ברור. פירוש שמתיר בשבת בישול שאינו ברור במה שש' בפ' כירה (שבת דף לח:) ביצה לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר. תוס'.

646 ק"ק למה א' לעיל (דף יא.) במחבת ומרחשת זו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש. תוס'.
647 ואפי' ר"ש בן לקיש שמר לעיל (דף כ"ג.) הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג הוא אחר קמיצה אבל קודם קמיצה לא כמו שא' שם שלא יקבע לה שמן בעוד שלא נקמצה. תוס'.

וכיון שנדחה נדחה ולא יקבל טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן⁶⁵⁰. ורבי חייא ורבי יוחנן סוברים שאין דיחוי באיסורים.

ושואלת הגמרא האם יש מי שאומר שיש דיחוי באיסורים? הרי שנינו במשנה שאין דיחוי באיסורים והגמ' נשארה בתו'

כביצה אוכלין שהניחה בחמה ונתמעטו, וכן כזית מן המת, כזית מן הנבלה, וכעדשה מן השרץ, וכזית פיגול וכזית נותר וכזית חלב טהורין, ואין חייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב. הניחן בגשמים, לאחר שצמקו, ותפחו טמאין. וחייבין עליהם משום פיגול ונותר וחלב. וקשה על מי שאמר שיש דיחוי באיסורים! ונשארה הגמרא בקושיה.

תורמים תאנים על גרוגרות במנין ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו בברייתא שתורמים, מעשרים תאנים לחות על ולא במדה

הגרוגרות במנין, עשר תאנים על תשעים גרוגרות, אבל לא במדה, משום שהוא ממעט במעשר. אם משערים לכמות שהיו, חייבים לעשר את התאנים במנין ולא במדה, כאילו הגרוגרות הן תאנים לפני שהתייבשו. אבל אם משערים לכמות שהם אם יפריש עשר תאנים על תשעים גרוגרות הוא מרבה במעשרות, מפני שהוא מפריש אחד מחמישה ולא אחד מעשרה. והרי שנינו שהמרבה במעשרות פירותיו מתוקנים ומעשרותיו מקולקלים, מפני שיש בהם טבל ומעשר מעורבים!

גרוגרות על תאנים במדה ולא במנין ואומרת הגמרא שאם נאמר שאם הוא מעשר מהתאנים על הגרוגרות הוא חייב לעשר לפי

מנין ולא לפי מדה, מפני שמשערים לכמות שהן עכשיו תהיה קשה הסיפא. גרוגרות על התאנים במדה ולא במנין, משום שאם יעשר במנין הוא ממעט במעשר לגבי המדה. אם משערים כמות שהן הוא חייב לעשר במדה. אבל אם משערים לכמות שהיו הרי אם הוא מעשר במדה הוא מרבה במעשרות, שהרי אם היו לחות מדתם מרובה?

בתרומה גדולה שניטלת באומד אלא לא מדובר בהפרשת מעשר, אלא בתרומה גדולה שניטלת באומד ויכול להוסיף

650 ובשר העגל שנתפח נאמר על סופו שחזר לכמות שהיה, ובשר זקנה שנתמעט על אמצעיתו. אע"ג שנתמעט כשיעור שיש בו עכשיו משערים הואיל וכבר היה בהם שיעור זה וחייב מדאורייתא. ולא אומרים שבשעה שצמקו נדחו מאיסורם, וכמו שלא היה בו מתחילה ועכשיו יש ופטו' מדאורייתא. רש"י.

עליה. שהתורה לא נתנה בה שיעור ומדאורייתא חטה אחת פוטרת את כל הכרי, וחכמים אמרו עין יפה אחד מארבעים, בינונית אחד מנ', עין רעה אחד מששים. והרישא אומרת שכשמפריש מן התאנים על הגרוגרות הוא מפריש במדה מפני שיש מצוה לתרום בעין יפה.

אר"א אבא היה נוטל י' שבמקצוע ושואלת הגמרא ממה ששנינו בסיפא, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי⁶⁵¹, אבא היה נוטל

עשר גרוגרות שבמקצוע, שמניחים בו את הגרוגרות, על תשעים שבכלכלה, תאנים לחים. הרי לא מפרישים בתרומה גדולה עשר על תשעים? אלא מדובר בתרומת מעשר⁶⁵² והברייתא היא דברי אבא אלעזר בן גומל. שאומר בברייתא שהכתוב: "וְנַחֲשֵׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן הַגֶּזֶן וּבְמִלְאָה מִן הַיָּקֵב" בשתי תרומות הכתוב מדבר, תרומה גדולה ותרומת מעשר. כשם שתרומה גדולה ניטלת⁶⁵³ באומד⁶⁵⁴ ובמחשבה⁶⁵⁵ כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה. כשם שמצוה לתת תרומה גדולה בעין יפה, אף תרומת מעשר בעין יפה. ולכן כשמפריש תרומת מעשר תאנים על גרוגרות, הוא נותן בעין יפה ונוטל אחד מעשר לפי מנין, יותר מאחד מעשר.

651 רבי אלעזר בר רבי יוסי – אתא לאיפלוגי דאפילו גרוגרות תורמין על תאנים במנין דסבירא ליה לכמות שהיו משערין דלא ממעט במעשר. רש"י.

652 א' כך משום ששנינו תורמין אבל הוא הדין במעשר ראשון לאבא אלעזר בן גומל כמו שא' בפרק מעשר בהמה (בכורות דף נח:). תוס'.

653 תוס' כ' שמצוה לעשות מאומד שמתוך שירא שלא לפחות נוטל בעין יפה. ובתוספתא גרסו אלא באומד וכן פי' ר"ת. ושנינו בפ"ק דתרומות (מ"ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין וכן בתרומת מעשר. וא' בירושלמי תני אבא אלעזר בן גומל מנין שאין תורמין לא במדה כו'. אבל אין דרכו של בעה"ב לעשות מאומד תרומת מעשר מפני תרעומת כהן ולוי אם יטעה באומד שלו. תוס'.

ר"ת מפ' שמה שהקשו בסוף כל הגט (גיטין דף ל:). ב תרומת מעשר וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף הוא מדרבנן. אבל נראה שלא נחלקו לענין מחשבה ממה שהק' בפ' האיש מקדש (קידושין דף מא:). על מה שלומדים שליוות מתרומה, מה לתרומה שכן נטלת במחשבה ומתוך פי' רש"י בבכורות (דף נח: ושם) משמע שנח' במחשבה. תוס'.

654 מדאורייתא לא שייך בה אומד שחטה אחת פוטרת את הכרי. אלא לפי שנתנו בה חכמים שיעור שייך בה אומד. ותרומת מעשר יש לה שיעור מדאוריית' מעשר מן המעשר. תוס'.

655 רש"י פירש במחשבה נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. משמע שר"ל שמשום שכ' ונחשב מותר לאכול בלא הפרשה, ומותר גם בשתיקה ע"י שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. שכל זה נלמד מונחשב. עוד פי' בלשון אחר בבכורות (דף נט.). במחשבה שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש אע"פ שעתה אינו מפריש כלום ור"ל שצריך דיבור. ומהשמותר בלא הפרשה נקרא מחשבה. ומצאנו שקוראים למחשבה דיבור כמו על כל דבר פשע שחייב על המחשבה כמעשה. ונראה שגם בלא דיבור היא תרומה ממה ש' במסכת תרומות (פ"א מ"א) חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה חרש שוטה וקטן. וחרש שדברו חכמים שאינו שומע ואינו מדבר. משמע שאם שומע ואינו מדבר תרומתו תרומה. ובתוספתא תרומות מצאתי מפני מה אמרו אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך משמע שאם מברך אע"פ שלא ידבר בהרמה שפיר דמי. וכן משמע בפ"ג דשבועות (דף כו:). תוס'.

א"ר דימי אר"א גרוגרות יכול
לשולקם ולהחזירם כמות שהיו

ושואלת הגמרא שאפשר להביא ראיה
שמשערים כמות שהיו מדברי רבי אלעזר

בסיפא. אמר רבי אלעזר בר רבי יוסי אבא היה נוטל עשר גרוגרות
שבמקצוע על תשעים שבכלכלה. אם משערים את הגרוגרות כמו שהן
עכשיו כשהוא נותן עשר גרוגרות על תשעים תאנים הוא מפחית משיעור
תרומת מעשר, ונותן פחות מאחד מעשר!. ומתרצת הגמרא שכשרב דימי
בא מארץ ישראל הוא אמר בשם רבי אלעזר שאפילו שמשערים לפי מה
שהן עכשיו גרוגרות שונות מפני שיכול לשולקן ולהחזירן לכמות שהן.
והמחלוקת היתה רק בבשר עגל שתפח ובשר זקנה שנתמעך שאי אפשר
להחזירם לכמו שהיו.

